

lica u/o.

I en formà derivats ja documentats en temps romans; *Ουρκεσσα* (Ptolemeu) a Celtibèria, *Urchail* i *Urcaliocus* i en inscr. romanes trobades a Sevilla i a Coruña del Conde, *Urcicon* a Osma, *Urcestar* a Pinos-
5 Puente de Granada.

Per tant podem donar per cert que el nom d'*Orxeta* pertany a aquesta sèrie. Puix que hi estan documentats *Urcestar* i *Urcitani*, bé pot resultar *Orxeta* d'un *URCETA, quasi igual, en el nostre ibèric: a mig camí 10 dels ibero-romans ILICI (*Elx*) i DINIU (*Dénia*). Hi tenim una base perfecta en fonètica mossàrab per a *Orxeta*. En forma ben satisfactòria, impossible provar res més perfectament dins les tenebres ibèriques. Però que, en tot cas, és aquesta l'arrel s'hi pot pujar 15 de peus.

Car també és possible que es tracti simplement del simple URCL, mossàrab *orċe* en una forma adaptada a l'àrab —que, de tota manera, degué transmetre'l, durant algun temps, potser curt, potser més durador— pron. *orċā* amb la fatha final, era fàcil que en fessin *orċāt*, potser com a plural aràbic dels llocs d'un terme extens: és el que degué passar amb l'immediat *Finestrat* (art. supra, ll. FENESTRA) i probt. amb *Orbeta* al costat d'*Orba* (art. supra): darrere les 25 lletres «solars» (com *r*:) la fatha es pronuncia *ā* (*Finestrat*) però darrere les altres (*b*, *ċ*) sona *é*. H: pogué influir la quasi-identitat amb el mot aràbic genuí '*urġa* 'declivi' (*RMa.*, *PALc.*, *Dozy*, I, 109*a*), 'plateau de terrain le long d'un ruisseau' (Beaussier); trobant-se al costat del «rio de Orcheta» (supra, Cavanilles), era inevitable que els moros més arabitats hi veiessin '*urġat an-nābr* 'el planell del riu' (*nābr* nom que devien donar al riu Orxeta), i que els moriscos fidels a la *ċ* mossàrab hi deixessin *orċeta*; 30 bo i separant-ne el nom comú *nābr* riu.

D'un parònim *Orchova* invita a dir-ne ací alguna cosa el fet que Cavanilles el descriu com «lugar de huertas» (II, 72, amb gravat en la 2a. ed p.90). No és a Orxeta, sinó ben lluny, ja en «reino de Castilla», 40 entre el *Rincón de Ademuz* i els Serrans; com que és a l'angle entre Túria i el seu afl., Arcos «baxo peñas peladas» es tractarà aquí realment d'aquell àrab '*urġa* + '*oqba* 'costa, pendent': car en aquesta zona la *ch* ve d'una *ġ* antiga, d'acord amb la fonètica aragonesa: 45 *orċā(q)ba* reduït a *Orchova*.

¹Nom repetit en el doc. de 1258, sembla coincidir amb el barranc de *Torres* que, consignen els mapes, baixa del Puig-Campana i per Finestrat cap a mar.— ² Sigui o no deguda a un dels habituals 50 embulls d'Escolano, de qui SSiv. fa massa cas tant sovint; o a una arbitrària especulació etimològica que va fer ell, relacionant-lo imaginativament amb el nom de *Lorxa*; en fou víctima el seu nebot Sanchis Guarnier; però com he explicat a l'article 55 *Lorxa*, no té ni el més vague fonament lingüístic

ni geogràfic: són pobles situats ben lluny un de l'altre, en comarques ben diferents, i sense cap nexa històric ni jurídic entre ells.— ³ Una nota que SSiv. (p.7) atribueix a Ribera, no crec que sigui d'aquest, perquè mostra confusions i estranya ignorància: els noms en *-én*, de *-ANUM* amb imela (tipus *Ontinyént*) i els en *Massa* (ar. *manzal* com *Massana*) els atribueix al bereber, i en canvi els en *-eta*, com *Atzeneta* (i amb ell *Barxeta* i *Orxeta*), sembla confondre'ls amb el sufix basc *-eta*. — ⁴ García Bellido prefereix s.v. la forma *Urci Urcitani*. Més sobre *Urci* en Sz.Albornoz (*Rev. Univ.B.Ires* v, 1, 16; Caro Baroja, *Urgi, BRAE* xxv, 190, 201.

Orxova, V. *Orxeta*

ORZAL, *pla, conques, font i clot d'~*

Paratge d'alta muntanya a l'alta vall de Camprodon, per dalt del Catllar, a la dreta de l'alt Ter. Amigó (núms. 1993-1999) ha sentit la pronúncia *urzál*, jo vaig sentir *plá d'urzál* en la meua enquesta de 1935 (al meu informant, muntanyenc nascut cap a 1870). El clot és una gran barrancada afluent de la Coma del Catllar, que davalla uns 450 metres d'altitud en un quilòmetre de projecció horitzontal i desaigua prop de l'Era del Pont; neix a les Clapisses o conques d'Orzal.

M'anomenaren *els Xarragasters d'Ausal* (perquè són en terra trencada i rocallosa). Però la part més important ha estat sempre el *pla d'Orzal*, ja citat en un document de 1275 (*planum nostrum de Ortzal*); si bé una menció molt més tardana, de 1684, situa un paratge *fins al serrat de Ursal y de Pastuyra*, grafia de molt menys valor fonètic.

El fet més important és que el *pla d'Orzal*, no gaire avall del capçal de la coma, on hi ha l'abundosa *font d'Orzal*, és un replà de pasturatges on hi ha les saleres del bestiar.

Ja se sap el gran paper que fa en la vida dels ramats i pastors l'acció de donar sal a les bèsties, i com es tracta d'una operació completa amb gran consciència de la seva importància, generació rere generació, per les famílies de pastors i ramaders des de temps immemorials. Pertot arreu, i més en terra pirinenca, n'hi ha molts testimonis toponímics, i l'observador pot apreciar com per centúries i centúries s'ha practicat quasi pertot en les mateixes pedres, generalment grossos blocs de pedra duríssima (granítica, basàltica, marmòria); que no obstant ben sovint mostren la concavitat que la llengua porfidiosa del vacum ha anat cavant-hi al cap de molts segles.

Ens sentim, doncs, inclinats a cercar per aquest camí l'origen d'aquest nom en *-zal*. Però hem de